

Експерт: м-р Љупчо Тошев

Земјоделство

9.1. Планирани и (не) спроведени активности на Владата на РМ во периодот на известувањето

Во извештајниот период Владата на РМ ги донесе следните позначајни мерки и активности во одделни области на земјоделството:

а) Финансиска поддршка во вид на субвенции за земјоделството

Владата на РМ презеде обврска во периодот 2008-2012 година да обезбеди субвенции за земјоделството во вкупен износ од 460 милиони евра. Во рамките на таа програма, за 2008 година беа обезбедени 45 милиони евра, а за 2009 година 70 милиони евра. За 2010 се предвидени 100 милиони евра. Тоа е огромен чекор напред во давањето финансиска поддршка на земјоделците и на компаниите што се занимаваат со земјоделство. Оттаму произлегува и предизвикот за сите нив околу наоѓањето начини и механизми за распределба на тие средства.

Според информациите од Платежната агенција, до крајот на 2009 година (еден месец пред истекување на рокот за аплицирање) биле исплатени 84 отсто или 58,8 милиони евра од предвидените 70 милиони евра за 2009 година. До заклучувањето на овој извештај не беа соопштени информации за тоа дали во текот на јануари 2010 година биле распределени останатите 11,2 милиони евра.

б) Кредитирање преку Земјоделскиот кредитен дисконтен фонд

Важна улога за унапредување на работата на индивидуалните земјоделци, како и на малите и средни претпријатија чија основна дејност е преработка и извоз на земјоделски производи, има Земјоделскиот кредитен дисконтен фонд (ЗКДФ) преку кого тие можат да добијат соодветни кредити. Во зависност од целната група на кредитокорисниците, постојат три категории на кредити. Првата категорија е резервирана за кредити за примарно земјоделско производство кои се одобруваат во износ најмногу до 100.000 евра. Потоа, се одобруваат кредити за преработка на земјоделски производи што се лимитирани до 500.000 евра, освен за мелничките капацитети каде што лимитот е до 200.000 евра. Последната категорија се однесува на кредити за стопанствата што се занимаваат со извоз на земјоделски производи со максимален износ до 200.000 евра.

Одобрувањето на тие кредити се врши со посредство на НЛБ Тутунска банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Стартер банка АД Куманово, Стопанска банка АД Скопје и Уни банка АД Скопје. Каматите на одобрените кредити изнесуваат 4 отсто годишно за производители на земјоделски производи и 5 проценти за тие што се занимаваат со преработка и извоз на земјоделски производи. Ако кредитот се одобрува со посредство на некоја штедилница, каматата е повисока за еден процентен поен од претходно наведените.

в) Земјишна политика

Процесот на доделување земјиште и склучување соодветни договори продолжи и во 2009 година. Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ) е институцијата одговорна за креирање и спроведување на таквата земјишна политика. Според расположливите податоци, од јануари до септември 2009 година се склучени вкупно 486 договори за вкупна површина за користење од околу 117.388 хектари. Контролата на земјоделската инспекција покажува дека, речиси, половина од договорите не се почитуваат, поради што инспекторатот доставил 181 предлог за раскинување договор, со вкупна површина од 35.762 хектари или една третина од вкупното земјиште што е дадено под закуп. Од тоа може да се заклучи дека се направени бројни пропусти и грешки при склучувањето на договорите, поради што е предложено и е спроведено раскинувања на голем дел од нив.

Со таа распределба, поранешните земјоделски комбинати добиле на користење земјиште со површина од 87.968 хектари, за што потпишале 98 договори, додека преку оглас се распределени 29.407 хектари на 388 корисници.

Согласно новите законски правила, правните лица што ќе узурпираат земјоделско земјиште ќе бидат казнети со 10.000-20.000 евра, а физичките лица со 3.000-6.000 евра. Се предвидуваат и казни за сите на кои им е раскинат договорот, а кои не го враќаат земјиштето во владение на државата.

г) Подобрување на земјишната структура и на квалитетот на македонското земјоделско стопанство

Според програмата на Владата на РМ за периодот 2008-2012 година, потребно е да се изврши концентрација (окупнување) на земјоделските парцели и модернизација на домашниот агробизнис. Некои позначајни мерки за забрзување на таа активност во периодот на известување не се направени.

Системот за евиденција на земјишни парцели требаше да се прошири од пилот општините и да се воспостави на целата територија на земјата. Единствениот регистар на земјоделски стопанства тековно се обновува, а во исто време се врши интегрирање и на останатите регистри во рамките на МЗШВ: Системот за идентификација и регистрација на животни, Регистарот на лозови насади и Системот за идентификација и регистрација на земјишни парцели. Сеуште не е донесен Закон за квалитет на земјоделски производи, но неговата подготовка е во напредната фаза.

д) Подобрување на приходите на земјоделските производители

Програмата за финансиска поддршка во земјоделството за 2009 година беше објавена во октомври 2009 година. Со неа се нуди финансиска поддршка за индустриски градинарски култури што им се продадени на преработувачки

капацитети, за произведено и продадено грозје во регистрирани домашни винарски визби, за домашно производство на сертифициран семенски и саден материјал, за произведено и продадено млеко во периодот од мај до септември 2009 година и за одгледани и продадени говеда. Со мерките за финансиска поддршка се опфатени и гоеници и кокошки во регистрирани кланични капацитети, добиено теле по пат на вештачко осеменување, набавени приплодни грла говеда, овци, кози и свињи, произведени еднодневни бројлерски пилиња и јајценосни хибриди и за набавка на матици и подигање нови површини со медоносна флора. Крајниот рок за поднесување барања за мерките од сточарското производство беше 25 октомври, а за растителното до 5 ноември 2009 година. Исплатата на средствата ќе се врши преку Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој по завршување на постапката. До затворањето на овој извештај не беа расположливи информации за реализација на таа активност. Во периодот на известувањето се изврши и исплатата на тутунарите. Во 2009 година е зголемен бројот на лиценцираните компании за откуп на тутунот, што започна порано по барање на тутунопроизводителите. Субвенцијата од 60 денари по килограм навреме се исплатува. Во тој дел директните мерки за поддршка (субвенциите) се остваруваат според планираната динамика, но заостануваат резултатите од мерките за зголемена конкурентност (поголем принос, пониски трошоци и подобар квалитет и маркетинг) и за промени во досегашните шеми на производство со интензивни и попрофитабилни култури. Проблемите со откупот на јаболката и грозјето и натаму се присутни. Во 2009 година не беше реализирана индиректна поддршка на земјоделството (поттикнување иновации, научни истражувања, здружување на производители и организирање различни агроманифестации). На повеќе од двесте апликации не беше одговорено од страна на МЗШВ и не се знае што ќе се случи со предвидените средства за тие намени.

f) Подобрување на пласманот и маркетингот на земјоделските производи

Во функција на подобрување на пласманот и маркетингот на земјоделски производи требаше да биде изградбата на соодветни откупни центри и тоа со влегување на странски капитал. Меѓутоа, поради дејството на економската криза, хрватски “Агрокор“, веројатно привремено, се воздржа од поинтензивно вложување средства за изградба на такви, претходно планирани центри во Република Македонија. Според расположливите информации, во периодот на известувањето “Агрокор“ инвестирал, единствено, во винарската визба “Визба“ од Валандово и тоа околу 500 илјади евра.

Формираното мешовито акционерско друштво “Агриленд“ за откуп и извоз на земјоделски производи, во соработка со израелската компанија “Соли“, требаше да почне со работа во текот на 2008 година, но и до периодот на известувањето тоа не се случи.

Со цел надминување на кризата на неоткупените домати, преработувачките капацитети во ноември 2009 година го откупуваа вишокот консумни домати на пазарот по цена од 3,5 денари за килограм, а не по шест колку што тие плаќаат за индустриските домати. Ценовната разлика ја покри државата што, како мерка, го

ублажи не само проблемот на откупот на доматиите, туку и ги ублажи и останатите проблеми на пласманот на земјоделски производи што служат како суровина за преработувачката индустрија.

е) Зајакнување на организациите на земјоделци

И во текот на овој извештаен период не беше многу сторено на планот на создавање организации што треба да бидат способни да обезбедат широк обем на услуги за своите членови во насока на подобрување на нивните производствени технологии, раководењето, набавката на репроматеријали, пакувањето, сортирањето, калибрирањето, транспортот, кредитирањето, давањето или користењето информации, вршењето маркетинг и слично.

ж) Оптимална употреба и управување со природните ресурси на еколошки одржлив начин

Нема расположливи информации за случувањата во таа сфера во периодот на известувањето, освен најавата на Предлог - Законот за органско земјоделство, чие прво читање помина пред собраниската Комисија за земјоделство во октомври 2009 година. Тој Закон предвидува парични казни до 3.000 евра за манипулации при етикетањето на органските производи и забрана за вршење на дејноста. Со тие законски измени РМ станува прва земја во регионот што ќе го регулира органското производство со законско решение адаптирано кон најновото европско законодавство.

з) Институционално зајакнување на јавните институции и зголемување на квалитетот на услугите во земјоделскиот сектор

Во периодот на известување нема информации за реализирани активности во таа област.

с) Интегрирана политика на рурален развој

Програмата за финансиска поддршка на руралниот развој за 2009 година претставува дистрибуција на буџетски средства од околу 7 милиони евра за реализација на мерки што се пропишани со Уредбата на Владата со која се предвидуваат мерки за рурален развој и услови за финансирање што треба да ги исполнат корисниците на средствата, ако сакаат да се квалификуваат за добивање на тој вид на поддршка. Покрај националната програма, актуелна стана и програмата ИПАРД. Во анализираниот период беше одобрена акредитација на Платежната агенција, односно на Агенцијата за финансиска поддршка на земјоделството и руралниот развој – АФПЗРР (која ќе ги администрира и мерките за директна помош, односно директните плаќања). Конкурсот за користење на средства од програмата ИПАРД беше објавен во декември 2009 година. Се работи за средства во износ од 24 милиони и 320 илјади евра. Интересот за искористување на тие средства е голем. Земјоделците и компаниите интензивно изготвуваат

бизнис-планови, но тие имаат проблеми во обезбедувањето на потребната документација за аплицирање, затоа што земјоделците сè уште не се добро информирани во таа насока.

9.2. Можни ризици од (не) спроведување или од недоволно квалитетното спроведување на активностите

За да има услови за функционално пазарно ориентирано земјоделство, треба доследно да се спроведуваат политиките за развој на земјоделството и за руралниот развој. Нормативите треба да се донесат, но и да се применуваат во практика. Пред да се преземат идни чекори на тој план, потребно е да се направи посериозна анализа на конкретната активност. На пример, нереализирањето на програмата за индиректна поддршка во 2009 година, ќе се провлекува како проблем во 2010 и понатаму.

Неинвестирањето во човечки капацитети, во знаење, наука и во нивен развој можат на подолг рок да го вратат назад македонското земјоделство и покрај обилното финансиско поддржување на тој сектор од македонската економија.

9.3. Општа стручна оценка за спроведените активности во периодот на известувањето, со можни препораки

Генерално, може да се заклучи дека во периодот октомври 2009 – јануари 2010 година во земјоделството се случуваа настани што немаат некој клучен потстрек за напредок во таа област. Акредитацијата на Платежната агенција е можеби најзначајната активност во тој период.

Треба да се искористат воочените слабости и проблемите што претходно беа напоменати и во идниот период да се работи на нивно надминување. Примерот со стихижното производство на некои значајни култури (индустриски домати, грозје, јаболко) не може да се решава парцијално и со вклучување на државата во откупот или со субвенционирање, затоа што земјоделците ќе продолжат да произведуваат производи со неконкурентни цени.